

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาให้เกิดความปลอดภัยมากที่สุดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 4 ประการ คือ การบริหารงานด้านความปลอดภัย การบริการด้านความปลอดภัย การให้คำแนะนำหรือการสอนเกี่ยวกับความปลอดภัย และการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย แต่ที่ผ่านมาพบว่าอุบัติเหตุยังคงเกิดขึ้นแก่นักศึกษาอยู่เสมอ การเกิดอุบัติเหตุแต่ละครั้งย่อมส่งผลกระทบต่อหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ฝ่ายนักศึกษาเองต้องได้รับบาดเจ็บและต้องหยุดเรียน ทำให้เสียเวลา เสียขวัญและเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการปฏิบัติงาน เมื่ออุบัติเหตุต่าง ๆ เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษา แสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดของระบบการบริหารงานด้านความปลอดภัยของสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งเป็นหลักประเพณีที่นิยมโดยทั่วไปโดยปกติความรับผิดชอบให้กับการบริหารงานด้านความปลอดภัย โดยพิจารณาให้เหตุผลว่าสาเหตุของอุบัติเหตุเกิดจากการที่สถานศึกษาไม่มีนโยบายที่ชัดเจน การไม่มีแผนการป้องกันด้านความปลอดภัยโดยไม่พิจารณาถึงการกระทำที่ไม่ปลอดภัยของนักศึกษาผู้ฝึกปฏิบัติงาน ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุด เนื่องจากคนถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการทำงาน อุบัติเหตุที่จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้เกิดจากพฤติกรรมการทำงานของนักศึกษา จากการสังเกตนักศึกษาผู้ประสบอุบัติเหตุจากการฝึกงานแต่ละครั้งจะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น และเป็นเหตุการณ์ที่สามารถป้องกันได้ ถ้านักศึกษามีการกระทำที่ปลอดภัยหรือมีพฤติกรรมความปลอดภัย พฤติกรรมความปลอดภัยเป็นผลที่เกิดจากการมี อัจฉริยะที่ดีต่อการปฏิบัติงานเพราะ อัจฉริยะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

กรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาด้านอาชีพเพื่อพัฒนาคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน การจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีนโยบายและวัตถุประสงค์หลักในการผลิตกำลังคนทั้งแรงงานกึ่งฝีมือ แรงงานฝีมือ และช่างเทคนิคให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและความต้องการของผู้ประกอบการ สถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาประกอบด้วย กองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา กองการศึกษาอาชีพ (วิทยาลัยการอาชีพ) กองการศึกษาอาชีพ (วิทยาลัยสารพัดช่าง) และกองวิทยาลัยเกษตรกรรม แต่ละ

สถานศึกษามีหน้าที่ผลิตกำลังคนให้สามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาแต่ละกองมีลักษณะงานแต่ละงาน สภาพแวดล้อมแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันในเรื่องของความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา กองวิทยาลัยเทคนิคที่เป็นสถานศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรม เป็นสถานศึกษาที่พบว่าเกิดอุบัติเหตุในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษามากที่สุด เนื่องจากสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยจัดการเรียนการสอนออกเป็น 6 แผนกช่าง ได้แก่ แผนกช่างยนต์ แผนกช่างกลโรงงาน แผนกช่างเชื่อมโลหะ แผนกช่างไฟฟ้า แผนกช่างอิเล็กทรอนิกส์ และแผนกช่างก่อสร้าง ลักษณะการเรียนการสอนจะมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป ในการศึกษานักศึกษาจะได้เรียนรู้ทักษะขบวนการปฏิบัติงาน หลักการใช้เครื่องจักร เครื่องมือในโรงฝึกงาน ซึ่งทางสถานศึกษาได้จำลองสภาพการณ์ในโรงงานอุตสาหกรรมมาเป็นโรงฝึกงานให้คล้ายสภาพจริงมากที่สุด นักศึกษาต้องมีการฝึกปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ เพื่อเป็นการป้องกันอุบัติเหตุหรือลดอุบัติเหตุและการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของนักศึกษากรมอาชีวศึกษาเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยดังกล่าว จึงมอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษารับผิดชอบในการป้องกันอุบัติเหตุภายในสถานศึกษาเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีหน้าที่ดำเนินงานป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา โดยกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความปลอดภัยของลักษณะและเนื้อหาของนโยบายที่มีลักษณะชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ถือความปลอดภัยของนักศึกษาเป็นเรื่องสำคัญสุดยอดต้องมุ่งให้ความพยายามทุกวิถีทางในการลดอุบัติเหตุให้ได้ จัดปรับปรุงโรงฝึกงานให้อยู่ในสภาพปลอดภัย สบสันต์ อุตกฤษฎี และคนอื่น ๆ (2535) ได้กล่าวไว้ว่าโรงฝึกงานเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอน โดยเฉพาะโรงฝึกงานเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติของแผนกช่างอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ความชำนาญในสาขาวิชาวิชานั้น ๆ อีกทั้งยังเป็นสถานที่สร้างเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานอีกด้วย การวางแผนโรงฝึกงานก็มีความสำคัญต่อความปลอดภัยของนักศึกษามาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และความปลอดภัยในการฝึกงานของนักศึกษา (วีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ และคนอื่น ๆ 2530, หน้า 113) แต่วิทยาลัยเทคนิคบางแห่งมีข้อจำกัดในสถานที่เป็นอย่างมาก เช่น วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่มีพื้นที่เพียง 17 ไร่ 1 งาน 47 ตารางวา (ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่) สภาพแวดล้อมภายในวิทยาลัยมีลักษณะคับแคบ ส่งผลต่อภาวะสุขภาพและประสิทธิภาพในการเรียนการปฏิบัติงานของนักศึกษาได้ นอกจากนี้ผู้บริหาร

สถานศึกษายังมอบหมายอำนาจและความรับผิดชอบในการป้องกันอุบัติเหตุกระจายไปยังหัวหน้าแผนก หัวหน้าคณะ และครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักศึกษาโดยตรง จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานความปลอดภัยในสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การวางแผนเกี่ยวกับการให้การศึกษอบรมให้คำแนะนำแก่นักศึกษาจัดกิจกรรมความปลอดภัย เช่น โครงการปฐมนิเทศ นักศึกษาก่อนเข้าเรียน จะมีการสอดแทรกให้ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงฝึกงาน อุตสาหกรรม จัดปรับปรุงการเรียนการสอนให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมไปถึงเครื่องมือเครื่องจักร โดยจัดงบประมาณจัดซื้อให้เพียงพอและเหมาะสม ทันสมัยกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และจัดให้มีงานบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในงานสวัสดิการที่ทางสถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้มี การให้ความสำคัญของการวิเคราะห์สอบสวนเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น โดยเน้นถึงความสำคัญของการบันทึก และรายงานเกี่ยวกับอุบัติเหตุและการบาดเจ็บที่เกิดขึ้น ติดตามและประเมินผลอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ได้บรรจุวิชาความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นวิชาพื้นฐานที่มีจุดมุ่งหมายให้นักศึกษาเกิดจิตนิสัยของความปลอดภัย (Safety Consciousness) หรือสวัสดีตินิสัย (Safety Mind) โดยการปฏิบัติงานของนักศึกษาจะเน้นถึงแนวทางการป้องกันอุบัติเหตุและสร้างความปลอดภัยในโรงฝึกงานของนักศึกษา

จากสถิติได้รับอุบัติเหตุในโรงฝึกงานมารับบริการที่โรงพยาบาลวิทยาลัยเทคนิควิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2541 ซึ่งมีจำนวนนักศึกษาที่ฝึกงานในโรงฝึกงานทั้งหมด 4,531 คน ได้รับอุบัติเหตุทั้งสิ้นจำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 และในปี พ.ศ. 2542 จำนวนนักศึกษาที่เข้าฝึกงานในโรงฝึกงานทั้งหมด 4,383 คน ได้รับอุบัติเหตุทั้งสิ้นจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 4.9 (บันทึกสถิติผู้ใช้บริการงานสวัสดิการและพยาบาลวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ 2541 – 2542) จะเห็นได้ว่าสถิติผู้ได้รับอุบัติเหตุแนวโน้มสูงขึ้น ดังนั้นจึงต้องย้อนกลับมาพิจารณาสาเหตุของอุบัติเหตุ Heinrich (อ้างในวีรพงษ์ เฉลิมจิระวัฒน์ และคณะ, 2539, หน้า 20) สรุปสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุได้ 2 ประการ ได้แก่ การกระทำที่ไม่ปลอดภัยและสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้นอาจเป็นไปได้ถึงอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา เป็นผลจากพฤติกรรม การปฏิบัติงานของตัวนักศึกษาเอง Rogers (อ้างใน พรรณี ข.เจนจิต, 2538, หน้า 590) กล่าวไว้ว่า การแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมของแต่ละคนแตกต่างกันไป พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นอัตมโนทัศน์ในตนของบุคคลทั้งสิ้น ถ้าบุคคลมีอัตมโนทัศน์ในตนเองด้านทางลบ (Weal or Negative Self Concept) จะมีแนวโน้มทำลายตนเองมีเจตคติที่ไม่ดี

ต่อการเรียนและการปฏิบัติงาน ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงาน ขาดความรอบคอบในการทำงาน ขาดความรู้ในการใช้เครื่องมือ และบำรุงเครื่องมือ ขาดสมาธิในการทำงานซึ่งเป็นพฤติกรรมกระทำที่ไม่ปลอดภัยในการทำงาน ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ สำหรับบุคคลที่อึดมั่นในทัศนคติในตนเองด้านทางบวก จะเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของบุคลิกภาพ (Strong or Positive Self Concept) จะเป็นบุคคลที่ทำงานตามกฎระเบียบของโรงงาน มีความขยัน มานะอดทน ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบสูง ตระหนักถึงความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้สอนในสถานศึกษาวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีหน้าที่การผลิตบุคลากรในระดับช่างฝีมือ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของนักศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาอึดมั่นในทัศนคติและพฤติกรรมความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของนักศึกษาเพื่อให้ทราบว่านักศึกษามีอึดมั่นในทัศนคติและพฤติกรรมความปลอดภัยเป็นอย่างไร และต้องการทราบว่าอึดมั่นในทัศนคติจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความปลอดภัยหรือไม่ ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาอึดมั่นในทัศนคติและพฤติกรรมความปลอดภัยของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอึดมั่นในทัศนคติและพฤติกรรมความปลอดภัยของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษาเขตการศึกษา 8 ประเภทช่างอุตสาหกรรม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอึดมั่นในทัศนคติกับพฤติกรรมความปลอดภัยของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 8 ประเภทช่างอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากร คือ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 8 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 8 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ ลำปาง ลำพูน และอุตรดิตถ์

ขอบเขตเนื้อหาผู้วิจัยมุ่งศึกษา 2 ด้าน

1. อึดมั่นในทัศนคติ มีทั้งหมด 3 ด้าน
 - 1.1 ด้านร่างกาย
 - 1.2 ด้านครอบครัว
 - 1.3 ด้านสังคม

2. พฤติกรรมความปลอดภัย แบ่งเป็น 3 ด้าน

2.1 พฤติกรรมความปลอดภัยตนเองก่อนปฏิบัติงาน

2.2 พฤติกรรมความปลอดภัยตนเองในขณะที่ปฏิบัติงาน

2.3 พฤติกรรมความปลอดภัยตนเองหลังจากการปฏิบัติงาน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกัน ปรับปรุง และส่งเสริมพฤติกรรมความปลอดภัยของนักศึกษา
2. เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริม และพัฒนาอัตมโนทัศน์ของนักศึกษาที่มีต่อความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

อัตมโนทัศน์ หมายถึง ภาพพจน์ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติของบุคคลต่อตนเองในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ

อัตมโนทัศน์ด้านร่างกาย หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะของร่างกาย เพศ สุขภาพ ความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกาย ความสามารถจะควบคุมหน้าที่ให้เหมาะสมกับเวลาสถานที่

อัตมโนทัศน์ด้านครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกในคุณค่า และความพอใจในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว เป็นการถึงการรับรู้ตนเองใกล้ชิดหรือเห็นห่างจากครอบครัว

อัตมโนทัศน์ด้านสังคม หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเอง เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น

ความปลอดภัย หมายถึง สถานการณ์ที่ปราศจากภัย การปฏิบัติงาน และการดูแลรักษาเพื่อลดความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคล และสิ่งของ

อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คิดมาก่อนโดยไม่เจตนา หรือตั้งใจให้เกิดขึ้นก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ประเภทช่างอุตสาหกรรม หมายถึง นักเรียนนักศึกษาที่เข้าศึกษาประเภทวิชาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังนี้ ประเภทวิชาช่างยนต์ ประเภทช่างกลโรงงาน ฯลฯ

โรงฝึกงาน หมายถึง อาคารซึ่งใช้เป็นสถานที่เรียนภาคปฏิบัติของนักศึกษา ซึ่งอยู่ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 8 ทั้ง 8 แห่ง

นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาสังกัด วิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 8 นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่, นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค ลำพูน วิทยาลัยเทคนิคเชียงราย วิทยาลัยเทคนิคแพร่ วิทยาลัยเทคนิคพะเยา วิทยาลัยเทคนิค ลำปาง วิทยาลัยเทคนิคน่าน วิทยาลัยเทคนิคอุตรดิตถ์

พฤติกรรมความปลอดภัย หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงาน และการดูแลรักษา เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อบุคคลและสิ่งของ